

Міненко О.О.,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
(м.Кропивницький)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми. Моральність особистості є основою життєдіяльності як окремої людини, так і нації, суспільства в цілому. Як переконливо свідчить історія людства, ті нації, народи, які втрачали моральну основу свого існування зникали як народ, як нація. Саме сьогодні дане питання є актуальним для сучасного українського суспільства, оскільки відбудовуючись соціально, економічно, політично, нами, на жаль, забута основа благополучного існування та життєдіяльності народу – його моральність.

Основи моральності особистості закладаються в дитинстві, і, як свідчать дослідження в галузі дитячої психології, найбільш сприятливим для цього є дошкільний вік. Саме в цей період формуються перші моральні судження й оцінки, моральна поведінка, зростає дієвість моральних уявлень (1, 2, 3, 4). Відповідно, активно починати формувати моральну сферу особистості необхідно саме в дошкільному віці.

Отже, **метою** даної статті є теоретичний аналіз проблеми особливостей формування моральної сфери особистості дошкільників в умовах сучасного українського суспільства.

Проблема формування моральної сфери дошкільника знайшла своє відображення в роботах Ж.Піаже, Л.Кольберга, П.Каптерева, В.Зеньківського, Г.Люблінської, І.Бека та ін.

Формування моральної сфери дошкільника є досить складним процесом, на який впливають одночасно різні фактори. Першим і найважливішим з них є вплив дорослих, перш за все сім'ї. Вплив сім'ї на дитину даного віку є найсильнішим фактором формування всієї особистості дошкільника, в тому числі і його моральної сфери. Але даний вплив є багатограним і діє на всі рівні психіки дитини: свідомий і несвідомий. На свідомому рівні основними способами виховання моральності дитини є ознайомлення її з основними моральними нормами і правилами, виховання моральних почуттів, привчання до моральних вчинків. Та не менш, а можливо і більш значущим у формуванні моральної сфери є несвідомий рівень психіки дитини. Це пов'язано з певними особливостями психічного розвитку дітей даного віку. Так, провідним механізмом особистісного, соціального, когнітивного, емоційного, комунікативного аспектів розвитку дітей є наслідування, і перш за все, наслідування значущих дорослих: мами, батька, старших братів і сестер, бабусі, дідуся і т.д. Як відомо, механізм наслідування діє перш за все на рівні несвідомого. Крім того, дитина дошкільного віку безумовно позитивно

сприймає своїх батьків, і, відповідно, безумовно позитивно сприймає і їхні цінності, емоційні реакції, вчинки, не аналізуючи і не перевіряючи їх на відповідність загальноприйнятим моральним нормам. Отже, провідним у формуванні моральної сфери дитини є приклад батьків, який дошкільник засвоює некритично на рівні несвідомого і наслідує у власному житті. І якщо батьки або інші значущі дорослі декларують, але самі не виконують моральні норми, дошкільник ніколи їх не засвоїть і не буде діяти відповідно до них.

Наступним фактором формування моральної сфери дошкільника є спілкування з однолітками. Він є менш значущим, ніж спілкування з дорослими, оскільки моральні знання і уявлення про моральні вчинки дитина засвоює саме через дорослих. Та спілкування з однолітками в цьому віці дає дитині можливість дієво перевірити і відпрацювати засвоєні моральні норми, і особливо активно це відбувається в сюжетно-рольовій грі. Саме в грі дитина вчиться діяти відповідно моральним еталонам, переживає моральні почуття, практично відчуває значущість моральних норм для позитивної соціальної взаємодії з іншими.

Досить важливим фактором формування моральної сфери дошкільника є вплив літератури та мультфільмів. Спостерігаючи за улюбленим літературним чи мультиплікаційним героєм, дитина на його прикладі вчиться моральним нормам, переживає моральні почуття, наслідує зразки моральної поведінки. І дуже важливо, щоб цей герой був абсолютно позитивним, а його вчинки абсолютно моральними завжди і всюди. Адже основою засвоєння моралі для дитини даного віку є засвоєння моральних норм на рівні мислення альтернативами: добро або зло, добрий або поганий. Саме категоричність моральних імперативів лежить в основі формування моральності дитини. Відповідно, якщо герой може в одних ситуаціях чинити морально, а в інших аморально, якщо може бути і добрим і злим, то у дошкільника не сформується система моральних уявлень і переконань, а отже і не формується моральність дитини. На жаль, сучасна мультиплікаційна продукція досить часто представляє героїв, моральність яких досить амбівалентна, а то й просто відсутня. Зважаючи на те, що дітям дошкільного віку властиве некритичне наслідування як основний механізм засвоєння досвіду, то наслідування аморальних або амбівалентно-моральних героїв може стати і стає сьогодні значною проблемою у формуванні моральної сфери дошкільників. Тому на рівні сім'ї батькам слід ретельно аналізувати сучасну мультиплікаційну і літературну продукцію на предмет їхньої моральності, а на рівні держави слід ввести відбір цієї продукції на основі психолого-педагогічного її аналізу.

Отже, проблема формування моральної сфери дошкільників є досить актуальною та багатоаспектною, і потребує сьогодні значних зусиль з боку сім'ї, дошкільних закладів, держави в цілому.

Література:

1. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: Навч.посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 432 с.

2. Братусь Б.С. Психологические аспекты нравственного развития личности. – М., 1977. – 98 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
4. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К.: Вища школа, 1974. – 356 с.